

SE ÅLDERN FATABUREN

SE ÅLDERN

FATABUREN

2015

2015

SE ÅLDERN

Red. Anders Carlsson

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN – Nordiska museets och Skansens årsbok – är en skatt av kulturhistoriska artiklar som har publicerats under mer än ett sekel.

Årsboken började som ett häfte med rubriken »Meddelanden«, redigerat 1881 av museets grundare Artur Hazelius för den stödjande krets som kallades Samfundet för Nordiska museets främjande. 1884 publicerades den första kulturhistoriska artikeln och när publikationen 1906 bytte namn till »Fataburen. Kulturhistorisk tidskrift« kom de vetenskapliga uppsatserna att dominera innehållet. Från och med 1931 fick årsboken en mer populär inriktning och i stora drag den form som den har i dag. Fataburen har sedan dess förenat lärdom och sakkunskap med syftet att nå en stor publik.

Fataburen är också en viktig länk mellan Nordiska museet och Skansen, två museer med en gemensam historia och en gemensam vänförening. Varje årsbok har ett tematiskt innehåll som speglar insatser och engagemang i de båda museerna, men verksamhetsberättelserna trycks numera separat och kan rekvideras från respektive museum.

Ekonomiskt stöd från Samfundet Nordiska museets och Skansens Vänner gör utgivningen av Fataburen möjlig.

NORDISKA MUSEET

SKANSEN

Fataburen 2015

Nordiska museets förlag

Box 27820

115 93 Stockholm

www.nordiskamuseet.se/förlag

www.nordiskamuseet.se/fataburen

© Nordiska museet och respektive författare

Redaktör Anders Carlsson

Bildredaktör och bildbehandling Karolina Kristensson

Omslag och grafisk form Lena Eklund, Kolofon

Översättning Alan Crozier

Omslagsfoto »Fotografens dotter Tove dansar med sin farfar i trädgården.«

Foto: Sten Didrik Bellander, © Nordiska museet (NMA.0056089).

Pärmens insida Foto: Erik Liljeroth, © Nordiska museet (NMA.0029567).

Tryckt genom Italgraf Media 2015

ISSN 0348 971 X

ISBN 978 91 7108 577 1

Återger spegeln känslan av den egna åldern? Foto: Rolf Salomonsson,
Nordiska museet (NMA.OO42479).

Gammal är någon annan

Om övergångar, kläder och kroppens åldrande

KARIN LÖVGREN är etnolog och forskare vid Umeå universitet.

När blir man gammal? Är man gammal när man är 65, officiell pensionsålder? Eller tillhör man äldrekategorin redan vid 50–55? Gammal utifrån hur reklam och medier ser på ålder eller med utgångspunkt i arbetsmarknadens syn på människor? Är det först när man lämnar den så kallade tredje åldern, en period som frisk, rörlig, med ekonomiskt oberoende i form av pension som man är gammal? Och hur upptäcker man att man är det?

Forskare har anfört att det är under åren kring 50 och 60 som människor börjar få budskap från omgivningen om att de uppfattas som äldre. Det är en övergångsperiod då man fortfarande har ork men börjar bli varse kroppsliga krämpor. Hur vi betraktas av andra har betydelse för hur vi uppfattar oss själva. De här budskapen och påminnelserna gör att människor börjar fundera över åldrandet mer än tidigare under livet.

I den här artikeln ska ett antal intervjuade kvinnors berättelser om åldrande stå i centrum. 21 kvinnor i åldrarna 62–94 har intervjuats i en pågående forskningsstudie och från den framskymtar här några valda teman med fokus på erfarenheter från åldersspannet 60–75. Syftet är att undersöka kulturellt meningsskapande

kring åldrande, dvs. hur ålder tolkas och ges betydelse. Kläder i kvinnornas garderober har fungerat som igångsättare av berättelser om vardag, olika roller, om kroppen och hur den förändrats med åren samt tankar om klädstil och hur denna ändrats med tiden. Övergången till att både ses som och se sig själv som äldre kommer att utforskas. Det är en spännande fas av livet när historisk och biografisk tid flätas samman.

»Hur ser jag ut egentligen?«

Hanne, 63, berättar med skratt i rösten om när hon blev erbjuden rabatt på bussen och låtsades att hon trodde att det var ungdomsrabatt. »Nämen herregud, jag är långt över arton kära du« blev hennes kvicka replik. Hon nämner i samma andetag hur hon letade efter en spegel: »Hur ser jag ut egentligen?« frågade hon sig.

Likaså är det med häpnad i rösten som Kerstin, 72, berättar att hon upptäckt att folk reser sig för henne på tunnelbanan. »Det förvånar mig, för jag har inte trott att jag sett så gammal ut. Jag känner mig inte så gammal som jag ser ut. Men det är ju skönt, för det är jobbigt för mig som har ont i ryggen att stå.«

Kvinnorna berättar att de här situationerna påminde dem om att andra såg dem som äldre och att det var deras yttre som lett till att de uppfattats så. De blev *tillskrivna* ålder, ibland en annan än den de själva upplevde sig ha. Erbjudanden om åldersrabatt nämndes som en markör för att man lämnat en ålderskategori och inträtt i en annan. För flera var det ett steg mot att börja identifiera sig med den nya rollen som pensionär. Häpnaden över att andra ser en som äldre kan jämföras med hur de äldsta intervjupersonerna kunde säga, som Ellen, 94: »Jag har varit gammal så länge.« För henne innebär åldern inte längre att hon är på väg in i en ny kategori eller livsfas.

Påminnelser från omgivningen om att den uppfattade en som äldre var en signal om åldrandet. Kvinnorna berättade också om tillfällen då de fått syn på sig själva i ett skyltfönster eller en spegel och kommit på sig med att tänka: »Vem är den där gamla kvin-

nan?» eller »Å, vad sur och arg jag ser ut, fast det inte är så jag känner mig«. Upplevelsen vittnar om främlingskap inför spegelbilden som inte återger den egna inre känslan av ålder. En annan vanlig föreställning är att man känner sig ha en viss ålder, och så går åren, kroppen åldras, men man upplever sig fortfarande som lika ung eller gammal.

Precis som i andra intervjuundersökningar av åldrande, återkommer uppdelningen i känsla och kropp i mina intervjuer. Som då Lena W, 86, säger: »De dagar jag mår bra så tänker jag mig inuti som inte mer än sextio år.« Hon förklarar: »Viljan inuti är ganska ung, men jag börjar ju känna att nu är jag tröttare. Så det håller väl på och tar slut lite grand nu det här. Men jag kämpar emot.« Hon beskriver den första tiden som pensionär som positiv. Hennes man som var något äldre var också pensionär. De var friska och hade ork. De reste mycket och hade en aktiv fritid. Men säger hon: »I den här åldern är jag inte riktigt glad åt kroppen« och vidare att »det är inte förrän de sista ett och ett halvt till två åren som kroppen börjat spöka ordentligt«. Hon fortsätter: »Kroppen hindrar mig att göra det jag vill.«

Beskrivningen kan tolkas som en tudelning mellan ett inre okroppsligt jag, och en yttre fysisk, åldrande kropp, som hindrar jaget.

Detta är kulturella föreställningar som har stor genomslagskraft genom att de tar fasta på en verklig känsla och ger ord åt den på ett sätt som gör människan begriplig inför sig själv och andra. De kulturella bilderna fångar en upplevelse av inre kontinuitet som över-skrider tid. Vi känner igen tidigare versioner av jaget. Vi har inom oss såväl barnets som tonåringens och den vuxnes erfarenheter.

Det finns en motsvarande men omvänd upplevelse: förvåningen man kan känna då man bläddrar i ett fotoalbum. *Så unga vi såg ut! Oj, vad tiden har gått!* Till vardags blir de små utseendeförändringarna självklara. Man upptäcker inte själv hur fina rynkor cementeras och hur de silvriga stråna i håret tar över. Förvåningen över att spegelbilden inte återger känslan av ens ålder och förvåningen över att fotografiet har fångat ett yttre, yngre jag som inte längre finns

De flesta informanter i den aktuella undersökningen hade välfyllda garderober, ofta med kläder för olika versioner av det egna jaget. Foto: Karolina Kristensson, © Nordiska museet (NMA.0075609).

rymmer motstridiga dimensioner av hur åldrande upplevs. I ena fallet förvåning över att jag har blivit äldre även om jag inte känner det så, i andra fallet en självklar vardaglig acceptans av tecken på åldrande, som man inte själv märker vare sig hos sig själv eller hos den nära omgivningen. I ena fallet ålderstecken som det enda som syns och som inte återspeglar det inre jaget, i andra ett självklart integrerande av åldersförändringar, en upplevelse av kontinuitet – där tidens gång förvånar genom retroaktiva upptäckter av detta. I båda fallen står det visuella i centrum för upplevelsen. Kroppen och dess förändring är hjärtpunkt i båda. Ofta upptäckte kvinnorna att de sågs som äldre genom att omgivningen läste av yttre ålderstecken, eller så kände de sig äldre genom den egna kroppens påminnelser i form av värk, nedsatt rörlighet och begränsad ork.

Betydelsen av *gammal* görs ofta till samma sak som kroppsligt förfall – medan ingen skulle definiera *barndom* eller *ungdom* enbart som ett fysiskt tillstånd, skriver Margaret Cruikshank i boken *Learning to be old* (2003). Det är viktigt att inte romantisera åldrandet genom att förneka sjukdomar, nedsatt förmåga till rörlighet och andra begränsningar. Det är också viktigt att inte medikalisera åldrandet och göra det enbart till en fråga om nedgång och förluster.

Kropp och kläder

Då det gäller kläder är kroppen också central: kroppen formas av kläderna, ett plagg kan hålla in, hålla upp, inverka på hållning. På motsvarande sätt formas kläderna av kroppen – byxor får knän, töjs ut, och slits efter kroppens rörelser. Med åldern förändras kroppen och det betyder att klädvalet förändras. Flera intervjupersoner berättade att de kämpade med sin vikt. Några hade gått ner i vikt som äldre, aptiten var inte lika god längre. Flera hade gått upp i vikt och försökte med diet och motion hålla kilona i schack. Att göra det var inte enbart en fråga om hälsa eller utseende. Det kan också förstås som nödvändigt ur ett identitetsperspektiv. Att slippa växa ur sina kläder och kunna fortsätta att använda plaggen är ett sätt att ha kontinuitet med tidigare versioner av sig själv.

Vikt och storlek, liksom kroppens form var återkommande teman i intervjuerna. Kroppen hade ändrat form med åren: magen putade, bröstet hade sjunkit, armarna var lösare i hullet. Flera av kvinnorna underströk att de tyckte att äldre kvinnors armar är fula.

- Man känner ju så där att kroppen börjar långsamt förfalla. Men inte att jag, alltså jag känner mig inte så gammal till exempel.
- *Och med kroppens långsamma förfall, vad tänker du då på?*
- Då tänker jag på hur man ser ut, och att det hänger mera. Jag har en sån här sinnesjuk koppling, jag går inte ut med bara armar. Jag har en sån här lite nått grej på, för jag står inte ut med det här. [...] Just det där, det ser urgammalt ut, förfall tycker jag. Alltså, jag bör inte tänka så, men det känns: fy fan, nu är livet...

Hanne, 63 skrattar lite medan hon berättar det här och visar den lilla boleron som hon alltid använder för att skyla sina armar. Hon avbryter sig så att orden »nu är livet« blir hängande, utan slut fast det är just ett slut som antyds.

Det beskrevs som självklart att äldre kvinnors armar bör döljas. Det var en internaliserad uppfattning och kvinnorna hade med åren gradvis gått över till att använda längre och längre ärmar och ha linne bara i mer privata sammanhang, som om sommaren, på landet.

För flera av kvinnorna hade också fötterna ändrats med åldern. Man hade värk, hallux valgus (snedställd stortå) och hade med åren fått allt sämre balans. Det här hade medfört att man tvingats byta skomodell, från skor med klack och smal tåkappa till stadigare skor, av en mer foträt modell. En del plagg särskiljer och visar fram kön mer än andra: det kan gälla plagg som kjol och klänning, men också skor. Skors form och framför allt klackens utformning och höjd framhäver kulturella sätt att iscensätta kvinnligt och manligt. Att kunna gå i högklackat representerar ett särskilt sätt att göra kvinnlighet – kroppens hållning och rörelsemönster förändras. Med stolthet beskrev en del av kvinnorna att de kunnat gå hur långt som helst eller dansa natten lång i högklackat då de var yngre. Man

var van vid klack, som hade blivit bekvämt. Att på grund av kroppens förändringar med åldern tvingas avstå från högklackat var en övergång som kvinnorna talade om med besvikelse och viss sorg.

Ytterligare ett bevis på vad skorna representerat fanns i det faktum att flera kvinnor hade sparat skor som de inte kunnat använda på mycket länge. Skorna beskrevs snarast som konstföremål: med kärlek pekades en klack, en vristrem, en tåkappa ut. Kvinnorna kom ihåg hur mycket skon hade kostat vilket jag tolkar som att inköpet representerat en uppoffring, man hade fått spara och försaka för att kunna unna sig skoparet.

Då Lena W, 86, talar om sitt utseende poängterar hon att det är viktigt att låta sin kronologiska ålder gälla. »Jag tycker man ska se ut som man gör i den åldern man är. [...] Fyller man 86 kan man inte se ut som när man var 60«, säger hon. För henne har utseen-

Fötterna ändras med åren. Fotvalv sjunker, foten blir bredare, balansen kanske sämre – och många behöver ändra form på skorna för att hantera kroppens förändring. Foto: Karolina Kristensson, © Nordiska museet (NMA.0075610).

det aldrig varit det viktigaste, samtidigt som hon också beskriver sina armar som »fula« och livfullt beskriver hur hon tycker sig vara »jätteful« i det kalla ljuset hos hårfrisörskan. Men, fortsätter hon, då resonerar hon med sig själv och säger: »Tänk på det, du ser inte så tokig ut för att vara så gammal, det får duga.«

Flera intervjupersoner beskriver på likartat sätt förhandlingar de gör med sig själva då det gäller åldern. För dem är det viktigt att visa acceptans för den ålder man är i, att inte förneka den. Personer som gör det utmålades som »löjliga« eller »patetiska«, ertappade med att inte visa överensstämmelse mellan kronologisk ålder och klädstil. Utbudet i affärer, och vad som syns i medier, sågs som riktat mot ungdomar och kvinnorna kände sig ibland frustrerade som konsumenter. Det tyckte att det var svårt att hitta kläder som passade dem som äldre. Trots spänningsfältet mellan egen ålder och samhällseliga ungdomlighetsideal framstod det som viktigt att klä sig vuxet och i en stil som kvinnorna såg som passande vid sin ålder. Flera informanter tyckte att det var lättare att som äldre acceptera sig själv och sitt utseende. Livserfarenheten gav dem perspektiv på sig själva, och gjorde dem friare gentemot andras åsikter. Andra däremot tyckte att de med åren blivit osäkra på vad som klädde dem och önskade sig råd om passande stil för en äldre kropp.

Under intervjuerna kom döden oftast upp i relation till praktiska, pragmatiska frågor, som vem som kommer att bli tvungen att röja upp och förvalta ens bohag, och framför allt ens garderob. Om inte jag själv gör det kommer barnen att bli tvungna, konstaterade en del. Men döden fanns också närvarande då det gällde att köpa nytt. Kan jag verkligen köpa den här nya klänningen, frågade sig de äldsta informanterna. Jag har ju redan kläder i garderoben, och tänk om de bara blir hängande efter mig? Att köpa nytt blev ett sätt att bejaka livet för en del, ett sätt att säga att man lever här och nu och kan unna sig nyinköp. Så tänker Ellen, 94 år som säger »Jag vill dö levande. Det är det enda jag bryr mig om med min ålder.« Att ha ett nytt plagg, ännu inte använt, i garderoben blev ett sätt att planera framåt, att tänka att man har en morgondag, och att i förväg glädja sig åt tanken på hur fin man kommer att se ut i blusen.

»Inte evigt mellan 65 och 70«

Att gå i pension är en officiell milstolpe som markerar att personen tillhör äldre kategorin.

Britta, 72, berättar att hon såg fram emot att bli pensionär. Sista tiden på arbetet var hon trött, och tyckte att hon inte längre hade ork för uppgifterna. Flera av de andra informanterna beskrev också pensioneringen som efterlängtat. Gretha, 69, säger att hon var mätt på att arbeta, hon hade dryga fyrtio år i arbetslivet bakom sig och tyckte att det nu kunde räcka. Hon hade, som några andra, gått en kurs i att planera tillvaron som pensionär, med information om ekonomi och försäkringar och råd om att strukturera vardagen. Det var ändå en omställning att bli pensionär, säger kvinnorna. Med lite förvåning i rösten noterar Gretha att hon trott att hon skulle få oändligt med tid och hinna ikapp med allt som behövde ordnas då hon blev pensionär men så blev det inte.

En del intervjuade nämner att de saknar arbetskamraterna, att äta lunch tillsammans och att ingå i ett sammanhang på jobbet. Men flera talar om pensioneringen i nöjda ordalag: härligt, efterlängtat, skönt, är ord som används. För många blir tiden som pigg pensionär en av frihet, en möjlighet att rå sig själv och planera sin egen tillvaro.

Hur omställningen ser ut beror på flera saker: hur länge man arbetat, om man trivts med arbetsuppgifterna och kollegorna, om man har haft ork för jobbet eller varit trött, om man varit frisk eller brottats med nedsatt hälsa och sjukskrivningar, men beror också på vilka sammanhang man senare som pensionär tillhör. Som pensionär kan man rå över sin egen vardag, vilket under intervjuerna beskrevs som frihet och en lyx som man ibland nästan var förundrad över. Flera informanter levde upptagna dagar: de var aktiva i föreningar och studiecirklar, några arbetade med välgörenhet, spelade bridge, träffade vänner som också var lediga på dagtid.

Prognosinstitutet Kairos Future beskriver medelåldern som ansvarsåren. Det är år av arbete för att försörja sig och en familj, med ansvar för omsorg om barn. Kring pensioneringen övergår detta i

frihetsår, en period av livet som i västerländsk samtid blir en parallell till åren som ung vuxen utan ansvar för andra. Det blir en tid av frihet då man kan leva ett självständigt liv. Den här bilden av åldrandet bekräftas i intervjuerna. Men åren som jämförelsevis pigga och relativt frisk pensionär dominerades också för många av fortsatt ansvar för andra, inte minst barnbarnen. Några hade också gamla föräldrar i livet som de hjälpte på olika sätt, och många var aktiva i frivilligorganisationer. »Det bästa med att bli pensionerad för mig det var att då fick jag äntligen tid för alla mina barnbarn som började trilla in. Jag har sju stycken«, säger till exempel Sofia, 82.

Karolina, 66, däremot säger att den första tiden som pensionerad blev lite förvirrad och att hon »tappade styrfart och blev bara sittande«. Att ingå i ett sammanhang och känna att man betyder något för andra är viktigt, enligt intervjuerna. Likaså betonar kvinnorna att man måste hålla sig igång, vara aktiv och göra det man orkar även om det tar längre tid nu än tidigare.

Den oftast lilla men trygga och regelbundna inkomst som pensionen ger är förstås viktig för de flesta. Flera intervjupersoner har arbetat inom kvinnodominerade yrken, där lönen ofta varit låg, och de har följaktligen en låg pension. De lyfter ändå fram att det är en regelbunden, säker inkomst. »Det är ju inte sötebrödsdagar, för vi har båda låg pension, men det är skönt att ha regelbunden inkomst och att vara lediga tillsammans. Allt handlar om prioritering« säger Gerd, 70. De intervjupersoner som hade en partner hade ofta en högre levnadsstandard än de som levde ensamma. Det beror på att det är billigare att leva i ett hushåll med flera, men framför allt på att mannen oftast hade en högre pension.

Normer för relationer gör att många kvinnor har en partner som är äldre än de själva. Det betyder att en del kvinnor kommer att ägna en del av sin tillvaro som äldre åt att ta hand om en make som är skröplig. De blir anhängvårdare. Flera bland mina äldsta intervjupersoner berättar om detta. Men den här åldersskillnaden innebär också att den äldre mannen gått i pension före den yngre kvinnan. I mina intervjuer beskrevs detta som en härlig tid: då de kom hem från jobbet hade han städad och lagat mat: »Det sista året

hade jag det jättebra för då var min man pensionär och hade ordnat marktjänsten», säger till exempel Katja, 73, med ett skratt.

Britta, 72, fångar att åldrande är en process och inte ett statiskt tillstånd då hon säger: »Som pensionär är man inte evigt mellan 65 och 70«. Citatet vittnar om att livet som äldre är föränderligt. De första åren som pensionär går gradvis över i andra delar av livet som äldre. De som var bland de äldsta beskrev att de hade mindre ork och behov av att träffa andra, och uppskattade egen tid för återhämtning på ett annat sätt än tidigare. Deras vardag ser ut på ett annat sätt än den gör för dem som fortfarande är i 65–75 års ålder.

Förr blev man gammal tidigare

Hanne, 63, visar ett fotoalbum hon ärvt, och pekar ut fotografier på sig själv som bebis, på sin mamma och sin mormor. På fotografierna måste mormodern ha varit yngre än Hanne själv är nu, men enligt Hanne ser mormodern gammal ut. Hon var en tant redan i fyrtioårsåldern, och det behöver man inte bli nuförtiden, säger Hanne. Som flera andra beskriver Hanne en större frihet i dagens samhälle att förbli ung också som äldre, att inte behöva bli tant, utan kunna fortsätta att klä sig i olika stilar.

Alice, 94, berättar om sin mamma som redan i fyrtioårsåldern valde kläder i dämpade färger. Mamman förklarade att hon inte längre kunde ha rött eller grönt, för det passade sig inte då man var äldre. Själv älskar Alice färger och har aldrig känt att hon måste begränsa färgskalan på sina kläder. Det är annorlunda i dag, menar hon. Flera av kvinnorna lyfte fram kläder de tyckte var »kul«, med starka kontrasterande färger, även om också många hade garderober som dominerades av svarta kläder. Likaså berättade flera av de äldsta informanterna att de har så mycket fler kläder än deras mammor hade. De minns hur mamman sydde om och ändrade, laggade och lappade, och hur sällan det var hon kunde köpa nytt. I dag däremot har kvinnorna välfyllda garderober. Man har fått det bättre ställt materiellt sett, summerar de.

Mamma och andra kvinnor i omgivningen blev gamla tidigt, redan i början av medelåldern, förklarar Lena W, själv 86. Men i kontrast till en ökad samtida frihet att vara ung också som äldre, menar Lena att kvinnor i dag är mer utseendefixerade, och att det då blir tvingande att se bra ut och hålla efter sitt eget utseende. Det finns mindre acceptans för att ens kronologiska ålder syns och ökade krav på att se yngre ut än man är. I stället för en bild av ökad frihet blir det här en bild av minskad frihet när man åldras. Även andra informanter förde fram denna åsikt, oftast då de jämförde sin egen ungdomstid med att vara ung i dag. »Ungdomar har så mycket krav på sig som inte vi hade«, säger till exempel Eva.

Ibland vill Hanne påminna omgivningen om att hon faktiskt är äldre. Tidigare, på mormors tid, som Hanne formulerar det, hade ingen förväntat sig att en äldre person skulle orka lika mycket som en yngre. Hon skrattar och säger: »Det kan man ju se som något positivt, att man inte verkar så lastgammal«, men ibland känner hon att »de borde tänka på att jag är en äldre dam«. Omdefinieringen av hur man är som äldre kan leda till frihet men också till nya krav, både på ett ungdomligt utseende och på kraft.

Att man minns mamma och andra kvinnor i hennes ålder som gamla redan i tidig medelålder kan tolkas utifrån minnets avståndsverkan. Det är med barnets blick kvinnorna erinrar sig hur vuxna kvinnor såg ut och klädde sig. Perspektivet förändras då man åldras, ålderskillnader förskjuts, tiden relativiseras.

Gammal är någon annan

Det förekom att intervjupersoner med en ton av stolthet berättade att andra inte trodde att de var så gamla som de var. I vår kultur anses det vara en komplimang att tas för yngre än man är. Uttryck som att »60 är nya 40«, till och med »70 är nya 50«, »ålder är bara en siffra« och »man inte är äldre än man känner sig«, kan tolkas i relation till detta. Men om ålder bara är en siffra, varför förneka den?

Det finns en tendens i samtiden att förskjuta åldrandet allt längre bort: att säga att »jag är inte gammal« eller »gammal blir man

När blir man egentligen gammal? Förr blev man gammal tidigare än i dag, menade flera intervjupersoner – man blev tant tidigt. Numera kan man vara yngre också som äldre.
Foto: Foto: Karl-Erik Granath, © Nordiska museet (NMA.OO37869).

först som skör och sjuk». *Gammal är någon annan*. Det här resonemanget kan uppfattas som exempel på hur stigmatiserat själva åldrandet är. Det representerar en statusförlust.

Att inte erkänna den faktiska tid någon levtt kan förstås som ett reducerande av livserfarenheter. Det erkänner inte att åren som gått också är en resurs som gett erfarenhet och kunskap under år av utveckling och förändring. Det understryker en föreställning om att det är dåligt att vara gammal. Ung i hjärtat blir lika med aktiv, kreativ och föränderlig – men vad är då motsatsen som detta ställs emot? Här skapas motsättningar mellan ung och gammal som understryker att samtiden värderar ungdomlighet mer än hög ålder. Gammal har konnotationer av beroende och ickeproduktiv, skriver Margaret Cruikshank. I en samtid som värderar oberoende och produktionsförmåga nedvärderas den som inte längre har samma ork.

Åldrande som process

Intervjupersonernas upplevelser och beskrivningar har likheter som bildat ingång till den tematisering som det här kapitlet är uppbyggt utifrån. Här finns förstås också olikheter och skillnader. Det är viktigt att inte generalisera om vad det betyder att bli gammal. Intervjuerna ger nyanserade beskrivningar av vad ålder betyder, både för den enskilde och på en kulturell nivå. Berättandet är i sig ett undersökande, ett sätt att försöka förstå. Ibland berättade kvinnorna på ett skämtsamt sätt om sitt åldrande. Humor blev ett redskap för att skapa distans. Andra gånger fanns det ambivalenser, som visade att man pendlade mellan olika förhållningssätt till den egna åldern. Ibland talade man om sig själv som gammal – eller så tog man tvärtom avstånd från detta och sade: »Men jag är inte gammal«.

Att bli gammal sker i en historisk och social kontext, och ges mening genom kulturellt meningsskapande. Tillskrivningar, kategoriseringar, normer och mediernas föreställningar om vad det betyder att bli äldre är inte bara en återspeglning utan är också med

och skapar det raster med vilket vi förstår oss själva och gör oss begripliga för andra.

Att åldras är en process, med likheter och kontinuitet till tidigare delar av livet men också med förändring och utveckling. Vi behöver förstå och nyansera vad ålder ges för mening under olika delar av livet och erkänna att åren inte enbart betyder förslitning och förlust utan också förvärv av erfarenheter. Detta kan ge perspektiv på vägval som är möjliga för hur samhället organiserar och fördelar resurser till människor i olika delar av livet.